

Kapros Anikó,¹ Resperger Viktória²

Esélyegyenlőség és diszkrimináció az élsportban 1.

A sport és a háború/fegyveres konfliktusok

Equality and Discrimination in Sports, 1

Sport and War/Armed Conflicts

Absztrakt

A sportnak az elmúlt időszakban számtalan problémával kellett megbirkóznia: vallási, politikai és gazdasági érdekek, harcok színtere lett. A két részből álló cikksorozat első része az elmúlt időszakban felmerülő esélyegyenlőségi kérdéseket szeretné feltárni: hogyan hat és hatott a sportra a világban korábban zajló, valamint a jelenleg is dúló háború. Milyen hatással volt ez a korábbi olimpiákra, és milyen hatással lesz a 2024-es párizsi olimpiára? A cikk kifejezetten azzal foglalkozik, hogy a háborús időszakok a múltban és a jelenben hogyan befolyásolták/befolyásolják a különböző nemzetiségű sportolók esélyeit.

Kulcsszavak: olimpia, konfliktus, sport, diszkrimináció

Abstract

Sport has had to deal with many problems in recent times: religious, political, and economic interests and battles. The first part of this two-part series of articles explores the current equality issues: how sport has been affected by the wars that have taken place in the world and are still raging. What impact has it had on previous Olympics, and what will it have on the 2024 Paris Olympics? The article looks explicitly at how

¹ E-mail: kaprosaniko@yahoo.com

² E-mail: drresperger@gmail.com

wars in the past and present have affected/are affecting the chances of athletes of different nationalities.

Keywords: Olympics, conflict, sport, discrimination

Bevezetés

„A béke vagy te, Sport!
a népeket egymáshoz fűző szép szalag:
és testvérré lesznek mind általad,
önuralomban, rendben és erőben.”³

A sportról és esélyegyenlőségről szóló cikksorozatunk első részét Pierre de Coubertin, az újkori olimpiák „atyjának” szavaival indítjuk, aki az 1912-es stockholmi olimpia művészeti versenyére írta e sorokat. Sportolni mindenki szeret, vagy ha nem is szeret annyira, de nézni és szurkolni a saját csapatának mindenki számára élvezetekkel teli kikapcsolódást nyújt. Legyen szó akár egyéni vagy csapatsportokról, nem feledkezhetünk meg a sport közösségformáló erejéről sem. A sport egyszerre élmény, szórakozás, kikapcsolódás, fejleszti a személyiséget, növeli a kitartást és természetesen az egészségünkre is pozitív hatása van. Éppen ezért olyan népszerű a világ minden táján, mert sportolni szinte bárhol, bármikor lehet és ugyanígy szurkolni is bárhol és bármikor lehet, ha lehetőség adódik rá.

„A sport legelőbb is a lelki egészség alapja, amely hozzátartozik az egészséges nemzet, az egészségét megőrizni akaró polgár értékrendjéhez. A sport a közjó része. Erősíti a közösség tagjainak egymáshoz tartozását, miként az egyén testi és lelki egészségét. A sport magába foglalja a nemzet által vallott értékeket, az összetartozás és a versenyzés szellemét, a részvételt és a győzelmet, a teljesítmény elismerését, vagyis a munka becsületét, az önfegyelmet és az öngondoskodás fontosságát, az egyén közösségért viselt felelősségét.”⁴

A sportnak pont az előzőekben felsorolt jellemzői miatt az elmúlt időszakban számtalan problémával kellett megbirkóznia: vallási, politikai és gazdasági érdekek, harcok színtere lett.

Két részből álló cikksorozatunkban az elmúlt időszakban felmerülő esélyegyenlőségi kérdéseket szeretnénk feltárni: hogyan hat és hatott a sportra a világban korábban zajló, valamint a jelenleg is dúló háború. Milyen hatással volt ez a korábbi olimpiákra, és milyen hatással lesz a 2024-es párizsi olimpiára? A férfi és a női sportolók a sporttörténelem minden időszakában egyenlő eséllyel indultak és indulnak ma? Hogyan tudunk esélyegyenlőséget biztosítani a sportban az interszexuális és transznemű sportolók számára? A vallás hogyan hatott és hat az esélyegyenlőségre napjainkban?

³ PILHÁL 2022.

⁴ 2004. évi I. törvény.

Cikksorozatunk első részében kifejezetten azzal foglalkozunk, hogy a háborús időszakok a múltban és a jelenben hogyan befolyásolták/befolyásolják a különböző nemzetiségű sportolók esélyeit.

Érdekes összekapcsolódása a sportnak és a hadtudománynak, hogy például a terrorizmus elleni harc problémáival foglalkozó hazai és külföldi szakértők 1972-től számolnak a nemzetközi terrorizmussal, amikor a müncheni nyári olimpiai játékokon a Fekete Szeptember elnevezésű palesztin terrorszervezet egy akciócsoportja megtámadta az izraeli olimpiai csapat szállását. Majd következett az újabb mérföldkő, 2001. szeptember 11-e (bár ez nem a sporteseményhez köthető, de a terrorizmus szempontjából fontos kiemelni) és számtalan sportesemény, közösségi rendezvény, ahol terroristák merényletet hajtottak végre. Napjainkban pedig némi túlzással, de szinte kéthetente hallunk újabb és újabb terrorista merényletekről. Felhasználnak férfiakat, nőket és gyerekeket, tömegbe hajtanak busszal, robbantanak tömeggel teli tereken, karácsonyi vásáron. A sporteseményeken pedig rengeteg ember van, így folyamatos lehetőséget kínál a terroristáknak. 2024-ben újra olimpiai játékok lesznek Párizsban, miközben jelenleg még zajlik az orosz–ukrán háború. Hogyan hat ez a 2024-es olimpiai játékokra? Cikkünkben ezt a témát szeretnénk elemezni, kiindulva a korábbi olimpiák háborúhoz kötődő eseményeiből.

A cikkünk elején említett Pierre de Coubertin a porosz–francia háború kapcsán arra a következtetésre jutott, hogy a háború alatt nem fordítottak figyelmet a katonák fizikai felkészültségére. Úgy gondolta, hogy a sport keretet adhat a férfiaknak, hogy fizikai felkészültségüket bizonyíthassák, tehát egyfajta katonai felkészítésnek is tekintette. Célja volt az is, hogy a fiatalok ne a háborúban, hanem inkább a sportban mérjék össze tudásukat. Kezdeményezésének köszönhetően 1896-ban útjára indultak ismét az olimpiai játékok, amelyet négyévente rendeztek meg. Nem telt el azonban sok idő háború nélkül: 1914-ben kitört az első világháború. 1914-ben a sportolók figyelme sajnos nem a versenypályákra és a stadionokokra irányult, hanem erejüket a frontra összpontosították. Coubertin bárót, a NOB akkori elnökét is behívták a francia hadseregbe, így lemondott elnöki pozíciójáról.⁵ Az első világháború miatt az 1916-ra tervezett berlini olimpiát sem rendezték meg. Az első újkori olimpiák történetében először maradt el az ötkarikás esemény, de végül nem ez volt az utolsó ilyen eset.

1920 – Budapest helyett Antwerpen

Az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés 1920-ban, az antwerpeni olimpia évében született meg, amelynek előkészítésére Magyarország nem kapott meghívást. A történelem során egyetlen ország sem élt át ilyen mértékű veszteséget, mint Magyarország, amely a békeszerződés alapján elveszítette területeinek több mint kétharmadát.⁶ A fájdalmas döntést követően, a trianoni békeszerződés évében megrendezett 1920-as antwerpeni játékokra Ausztria, Bulgária, Németország és Törökország mellett Magyarország sem kapott meghívást a szervezőktől, így az olimpián nem

⁵ HORVÁTH 2021.

⁶ Lásd: <https://turul.info/napok/trianon>

vehettek részt.⁷ A helyzet további érdekessége, hogy az 1914. június 20-ai NOB⁸-ülésen Muzsa Gyula⁹ diplomáciai érzékének köszönhetően a magyar főváros kapta meg az 1920-as olimpia rendezési jogát.¹⁰ 1920-ban tehát az eredeti tervek szerint Budapest lett volna az olimpia házigazdája, de végül szintén politikai döntés miatt ezt a jogot elvették Magyarországtól. Annak ellenére, hogy 1920-ban már nem zajlott véres háború, Coubertin bárónak mégsem sikerült a politikát távol tartani a sporttól. Az első világháború lezárását követően a sport egységesítő ereje csődöt mondott. Az eszme, amely szerint a sport a politikától független, kudarcot vallott. Az 1920-as események nemcsak az eltiltott országoknak volt óriási pofon, hanem a sportnak is. Az akkori sportvezetők gyenge diplomáciai és érdekérvényesítő képességeinek is köszönhető, hogy ez megtörténhetett. Döntésük hatása, egyfajta precedensként a mai sportra is kihatással van, hiszen 1920-ban megmutatkozott, hogy a politika igenis beleszólhat a világ legnagyobb sporteseményébe, az olimpiába is. Napjainkban ez a káros folyamat leginkább a sportolókat sújtja. A sportot különböző országok és gazdasági érdekek ma is hatalmi pozícióik erősítésére használják, a béke, az igazságosság és a diszkriminációmentesség szimbóluma helyett. Míg az ókori olimpiákon a görögöknek az olimpiák ideje alatt sikerült szüneteltetniük harcaikat, addig 1920-ban nem sikerült a sport ezen erejét megmutatni. Vajon a mai fejlett társadalmak miért nem képesek az ókori olimpiák példáját követni? 1920-ban egyes országok ellen politikai nyomásgyakorlásra vagy épp büntetőeszközként alkalmazták az olimpiát. Ez lehetett az első lépés abba az irányba, hogy az elkövetkező évtizedekben, gazdasági előnyei mellett, erőteljes politikai eszközzé válhatott a sport, miközben a legnagyobb kárt a bojkottáló, a háborúzó vagy éppen a szolidaritást vállaló nemzetek a saját sportolóik számára okozták.

1924 – ismét Párizs

Csupán 24 évvel az első párizsi olimpia után 1924-ben ismét a francia főváros adott otthont az ötkarikás játékoknak. Csekély létszámban, csupán húszan, de ekkor indulhattak először női sportolók is a játékokon.¹¹ Bár több, az 1920-as olimpiáról távol tartott ország már részt vehetett a játékokon (köztük Magyarország is), az antwerpeni olimpiához hasonlóan a németek 1924-ben sem kaptak meghívást.¹² Az olimpiát, a magyarokat ért trianoni tragédia után éppen a békeszerződést az országra kényszerítő, a háború egyik legnagyobb győztesének fővárosában rendezték meg. Az 1924-es olimpia volt az első kiemelt szintér, ahol a magyar sportolók bizonyíthatták a nemzetükhöz hű képviselőket és kitartásukat. A Trianon miatti távolmaradás helyett Magyarország azt választotta, hogy a sportot helyezi előtérbe és az olimpiai játékokon harcol inkább a haza büszkeségéért. Az 1924-es párizsi olimpián végül két arany-, három

⁷ Múlt-kor 2020.

⁸ NOB: Nemzetközi Olimpiai Bizottság.

⁹ Muzsa Gyula gyógyszerész, a Magyar Olimpiai Bizottság társelnöke, illetve elnöke, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság magyar tagja. Lásd: www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/m-76AF9/muzsa-gyula-76F6A/

¹⁰ FÖLDVÁRY 2020.

¹¹ Lásd: www.bbc.co.uk/hungarian/specials/1257_olympic_history/index.shtml

¹² 24.hu 2008a.

ezüst- és négy bronzérmét szerzett a magyar csapat.¹³ Az egyik legemlékezetesebb győzelmet Pósta Sándor hozta el a magyarok számára, aki „egy pillanatra feledtetni tudta a Trianon okozta traumát – a kard egyéni verseny döntőjében francia bírók előtt győzte le a francia Roger Ducret-t, elhozva az olimpiai aranyérmet”.¹⁴ 1924-ben a sport az igazságos küzdelem színtereként tudott megjeleni a magyarság számára. Pósta győzelmével egy ország érezhette, hogy ha politikai porondon nem is, de a páston sikerült visszavágni Trianonért.¹⁵

A legtöbb sportoló szereti, ha drukkolnak neki, ha a tömeg elismerését megszerelve ünneplik őket. A magyarok a világháború veszteségeiként megbélyegezve harcoltak az aranyérmekért, ehhez pedig elengedhetetlen volt, hogy a győztes mentalitást felvegyék. Hihetetlen önuralmat és koncentrációs képességet igényelt a magyar versenyzők részéről, hogy sikerüljön kizárniuk a külvilágot és az éppen zajló politikai, történelmi eseményeket.

1936 – Berlin – A második világháború előtti utolsó olimpia

Az első világháború után nem telt el sok idő, és Európa országai már a második világháború csatáit vívták. Hitler, aki a tömegek manipulációjának nagymestere volt, támogatta az olimpiát, mivel észrevette az abban rejlő kommunikációs és manipulációs lehetőségeket.¹⁶ A külső szemlélő számára a verseny alatt láthatatlan maradt Németország erősödő militarizmusa és antiszemita politikája. Az akkori náci Németország leginkább propagandacélokra használta az eseményt.¹⁷ A világban először indultak el mozgalmak, amelyek célja a bojkott volt. Végül ez a berlini olimpiát nem érintette, és a második világháború előtti utolsó játékokat az újkori olimpiák addigi legmagasabb részvételi arányával rendezték, összesen 49 ország részvételével.¹⁸ Ha nem is érintett egy egész nemzetet, de az első bojkott mégis ehhez a játékokhoz köthető, mivel Hitler politikája miatt néhány amerikai zsidó egyéni sportoló távol maradt a versenyzéstől.¹⁹

A második világháború miatti szünet

1940-ben Tokióban rendezték volna meg az első ázsiai olimpiát, ám a második világháború kirobbanása miatt a sportesemény megghiúsult, és az újkori olimpiák történetében tizenkét éves szünet következett.²⁰ A világháború befejezése után három évvel, 1948-ban Londonban, majd 1952-ben Helsinkiben lobbant fel ismét az olimpiai láng. Tokió pedig csak 24 év múlva adhatott otthont a játékoknak.²¹ Magyarország 1952-ben

¹³ Nemzeti Sport 2016.

¹⁴ HOLMÁR 2021.

¹⁵ HOLMÁR 2020.

¹⁶ Ma.hu 2004.

¹⁷ Lásd: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/hu/article/the-nazi-olympics-berlin-1936>

¹⁸ Lásd: www.statista.com/statistics/280462/summer-olympics-1896-2012-number-of-participating-countries

¹⁹ TÓTH-SZENESI 2008.

²⁰ ROOS 2020.

²¹ Sport Diplomacy in Motion 2011.

a Helsinki olimpia éremtáblázatán a részt vevő nemzetek között a harmadik helyet szerezte meg. A hidegháború idején csak a világ két nagy szuperhatalma, az Egyesült Államok és a Szovjetunió tudta megelőzni.²²

1956 – Melbourne és a véres vízilabdameccs

A magyar sport 1956-ot megelőzően fénykorát élte. Az aranycsapatként ismert magyar labdarúgó-válogatott például 1950 és 1956 eleje között mindössze egyetlen mérkőzést veszített el. Az 1956-os melbourne-i olimpián a magyar csapat még a forradalom traumája közepette is a negyedik helyet²³ szerezte meg az éremtáblázaton. Az 1956-os olimpia ismét nem volt politikamentes. A magyar forradalom melletti szolidaritást vállalva Hollandia, Svájc és Spanyolország lemondta a részvételt, miközben a szuezi válság miatt Egyiptom, Irak és Libanon nem utazott el Melbourne-be. A magyarok azonban 108 versenyzővel, 6 tartalékkal és 40 sportvezetővel részt vettek az olimpián. Mire Ausztráliába értek, a forradalmat már leverték. A küldöttségből az esemény után 48-an nem tértek haza Magyarországra.²⁴ Az 1956-os olimpia egyik legemlékezetesebb eseménye talán az egész világ számára a melbourne-i vérfürdő néven elhíresült olimpiai vízilabdameccs.²⁵ A BBC hírcsatorna szerint: „Az olimpiák történetének egyik legnehezebb küzdelme a Magyarország és a Szovjetunió közötti vízilabda-mérkőzés volt 1956-ban – ez a mérkőzés a szovjet uralom elleni magyar küzdelem szimbólumává vált.”²⁶

1964 – Tokió, a tökéletesség mintaképe

A japán fővárosban rendezett '64-es játékok, a jelentős infrastrukturális beruházásainak köszönhetően, a tökéletesség mintaképe lett. Az első ázsiai játékokon 94 ország vett részt, sportdiplomáciai okok miatt csak a Koreai NDK és Indonézia nem jelent meg.²⁷

1968 – Mexikóváros és a diáktüntetések

Az 1968-as olimpiát megelőző időszakban a rendező ország belpolitikai nehézségekkel küzdött. A diáktüntetések nem kapcsolódtak az olimpiához, de az ötkarikás játékok közelsége miatt Mexikónak sürgőssé vált a helyzet kezelése. Az országot kormányzó keménykezű Díaz Ordaz a diáktüntetésekre adott brutális fellépése végül vérfürdővé változott. Egyes emberjogi szervezetek szerint 500 körülre tehető az áldozatok száma. A vérengzést követően a diákmozgalom feloszlott, így az olimpiát belpolitikai konfliktus

²² Lásd: <https://olympics.com/en/olympic-games/helsinki-1952/medals>

²³ Nemzeti Sport 2016.

²⁴ Index 2017.

²⁵ MIKLÓS 2017.

²⁶ REID 2011.

²⁷ Lásd: www.origo.hu/sport/olimpia/2004/200402181964.html

már nem zavarhatta meg. A játékokat a rendőrség és a hadsereg szigorú felügyelete alatt tartották meg.²⁸ A játékokon végül 112 ország sportolója vett részt.²⁹ 1968-ban a NOB nem engedélyezte az akkor még fajüldöző politikát képviselő Dél-afrikai Köztársaság indulását a versenyeken. Óriási botrány lett abból, amikor a színes bőrűek megkülönböztetése ellen harcoló Fekete Erő szervezet nevében két férfi atléta lehajtott fővel, a dobogón állva magasba tartott kesztyűs ököllel demonstrált. Mexikóvárosban az olimpiák történetében először alkalmaztak nemi tesztet és doppingvizsgálatot, és szintén a történelem során először vihette nő a fáklyát a finisben.³⁰

1972 – München és a Fekete Szeptember

Amíg a bojkottok és az eltiltások sokszor tönkretették a sportolói reményeket, addig a müncheni terrortámadásban elvesztett emberéletek sokkal mélyebb sebet hagytak a sportolóknak és az egész világban. Ha nemzetiségtől függetlenül megkérdezzük az embereket, hogy milyen jelentősebb terrorcselekményről hallottak, akkor nagy valószínűséggel a 2001. szeptember 11-i New York-i támadások után a müncheni olimpiát említik meg. 1972. szeptember 5-én kora reggel a Fekete Szeptember nevű palesztin terrrorszervezet nyolc tagja a kerítésen átugorva bejutott a müncheni olimpiai faluba. Mindenféle ellenállás nélkül megrohmozták az izraeli küldöttség szállását, ahol két izraelit meggyilkoltak és további kilencet túsul ejtettek.³¹ A támadás célja az volt, hogy az izraeli kormány teljesítse követeléseiket, amely szerint a többségében izraeli börtönökben raboskodó palesztin társaikat szabadon bocsássák. Izrael azonban ezt gyorsan elutasította. A túsdráma tragédiába torkollott, amikor a fürstenfeldbrucki katonai repülőtéren a túsok kiszabadítására tett akció teljes kudarccal zárult, és a tűzpárbajban nemcsak a túszejtők, hanem az izraeli sportolók is mind életüket veszítették.³² Itt kell megjegyezni, hogy a különleges erők, a terrorelhárítási csapatok fejlődése megindult a világ nagyobb országaiban az olimpián történtek miatt. A tragikus események ellenére, a sport legsötétebb óráiban sem törölték el a játékokat, és a verseny folytatódott. A sportolóknak a félelemmel, a közvetlen környezetükben történt tragédia fájdalmaival és a bizonytalansággal is meg kellett küzdeniük. Óriási erőpróba elé állította a versenyzőket, hogy a sportolókra jellemző erős fókusz és a külső körülmények kizárásának képességét ebben a nehéz időben se veszítsék el. A terrortámadás következtében az olimpiák rendezésének kiemelt szempontja lett a biztonság. A megelőzésre és védelemre fordított biztonsági pénzösszeg nagysága folyamatosan és radikálisan emelkedett. Amíg a müncheni szervezők 1972-ben kevesebb mint 2 millió dollárt költöttek a játékok biztonságossá tételére, addig ez az összeg a 2004-es athéni ötkarikás játékok előtt már legalább 600 millió dollárra volt tehető.³³

²⁸ 24.hu 2018.

²⁹ Lásd: www.statista.com/statistics/280462/summer-olympics-1896-2012-number-of-participating-countries

³⁰ Lásd: www.origo.hu/sport/olimpia/2004/200402181968.html

³¹ GILGOFF 2004.

³² Múlt-kor. 2022.

³³ WOLFF-YAEGER 2022.

1976 – Montréal – Bojkott, dopping és a profizmus kérdése

A müncheni terrortámadást követően Montréal hatalmas hangsúlyt fektetett a biztonságára. Mégsem úgy emlékezünk a montréalai olimpiára, mint a sikeresen és biztonságosan megvalósított játékokra. A kanadai játékokon került először a figyelem középpontjába a sportverseny finansziális háttere, de a dopping, a bojkott és az élsportolói profizmus is problémát okozott a szervezőknek. A montréalai olimpia a rossz pénzügyi szervezése miatt is emlékezetes. A költségek a tervezettek nyolcszorosára emelkedtek, az egész szervezés pénzügyi mélyrepülést idézett elő Montréal számára. Eredetileg 119 országot vártak az eseményre, a megnyitón viszont már csak 94, a záróünnepségen pedig 84 nemzet jelent meg. Ezen az olimpián a profi sportolók helyzete „összeütközött” az olimpia amatőrizmus elveivel. 26 ország, többnyire az afrikai kontinensről, a NOB-hoz fordult, miután az új-zélandi rögbicsapat pénzdíjas bemutatóversenyen vett részt Dél-Afrikában. Új-Zélandot végül nem tiltották el, aminek következtében a panaszt emelő 26 ország bojkottként távolt maradt a játékoktól.³⁴ Emellett Tajvan sportolói sem álltak rajthoz, miután „Kanada akkori miniszterelnöke, Pierre Trudeau, nem adta ki nekik a vízumot. Trudeau diplomáciai okokra hivatkozva megtagadta a vízum kiadását, mert a tajvani csapat nem tudta garantálni, hogy nem fog a Kínai Népköztársaságként versenyezni”.³⁵ A kanadaiak végül megpróbáltak kompromisszumra törekedni, de a tajvani sportolók mégsem vettek részt a montréalai eseményen.³⁶

Az esemény amiatt is emlékezetes maradt, hogy a dopping kérdése is reflektorfénybe került, amikor anabolikus szteroidok használatával gyanúsítottak meg egyes sportolókat.³⁷

1980 – Moszkva – az olimpiák egyik mélypontja

Ami Montréalban elkezdődött, Moszkvában folytatódott. A moszkvai olimpia a hidegháború feszültségeit még magasabb fokozatra kapcsolta, miközben a sport és főként az olimpiák történetének egyik mélypontja volt. A politika erősen beleavatkozott a sporteseménybe, miután a Szovjetunió 1979 decemberében³⁸ megszállta Afganisztánt. Afganisztán megszállását az Egyesült Államok nem nézte jó szemmel, és 1980. március 20-án Jimmy Carter amerikai elnök bojkottra szólította fel az egész világot. A sport ismét a politika eszköze lett. Összesen 30, korábban nevezett ország végül nem jelent meg, míg további 33 ország a játékokra szóló meghívólevelet sem vette át. Így végül 81 részt vevő ország mellett 66 távolt maradt. A nyitóünnepség sem maradt botrány nélkül: a megjelenő 81 nemzet közül 16-an tiltakozásuk jeléül a NOB zászlója alatt vonultak fel. Moszkvát látszólag sem a bojkott, sem a nyitóünnepség eseményei nem zavarták, az ötkarikás játékok kiváló kommunikációs eszköze volt annak, hogy megmutassák, a szocializmusban milyen kiváló szervezésű esemény valósítható

³⁴ Lásd: www.origo.hu/sport/olimpia/2004/200402181976.html

³⁵ LI 2016.

³⁶ CADY 1976.

³⁷ 24.hu 2008b.

³⁸ NYULAS 2016.

meg.³⁹ A Szovjetunió 208 nappal a moszkvai olimpiai előtt szállta meg Afganisztánt. Mennyire volt fontos a Szovjetunió számára a saját olimpiája, vagy akár az olimpiai eszme, ha így időzítette ezt a hadműveletet? Az időzítés felfogható egyfajta provokációként is, hiszen ha ezek után megjelenik a világ a moszkvai játékokon, akkor egyfajta legitimitációt kaphat a katonai művelet. Moszkva kockáztatott, ezzel pedig beáldozta az olimpiát. A legnagyobb vesztesek ismét a sportolók voltak. A sport pedig ismét a politika eszköze lett. 44 évvel később az ukrán–orosz háború kitörése a 2022-es téli olimpiát követően mindössze négy nappal később történt.

1984 – Los Angeles – Bojkott és a Barátság versenyek

A történelem fintora, hogy a Los Angeles-i olimpia éppen a moszkvait követte. A szovjet párt- és sportvezetők részéről a negatív kommunikáció már a szervezés időszakában elkezdődött. Előrevetíthető volt, hogy az Egyesült Államok bojkottja a moszkvai olimpiára nem marad megtorlás nélkül. Kezdetben a rendezés üzleti céljai zavarták a szovjeteket, azt állították, hogy ez ellentétes az olimpiai eszmével. Végül pedig az ellenséges hangulatban nem látták biztosítottak a sportolók biztonságát. „A szovjet olimpiai bizottság 1984. április 8-án jegyzékben tiltakozott a Nemzetközi Olimpiai Bizottságnál, hogy az Egyesült Államokban, széles körű kampány indult a szovjet részvétel ellen, különféle reakciós, emigráns és vallási csoportok szervezkednek, és olyan hamis állításokat is terjesztenek, hogy a szovjet küldöttség részvétele Amerika biztonságát veszélyezteti.”⁴⁰ Ezt követően a szocialista országok felé felszólítás érkezett, Magyarország utolsóként csatlakozott a bojkotthoz. A helyzet és a döntés a közvéleményt is elkésztette, de legfőképp a sportolókat érte hatalmas csalódás. Egy olimpikon akár egész gyermekkorát beáldozza a kiválóság érdekében. A kvalifikációs időszak is egy erő feletti megterhelő harc, amelynek eredménye a kvóta megszerzése, azaz a lehetőség arra, hogy elinduljon a világ legnagyobb sporteseményén. Egy sportoló számára az olimpián kívül nincs másik, hasonló volumenű és jelentőségű alternatíva. Egy sportoló számára az olimpiai aranyérem egyenértékű az önmegvalósítás csúcsával, hiszen minden munkája, áldozata és szenvedése célba ért, és a sportpályán harcolva a legjobb lett a világon abban, amit csinál. Kevesen állhatnak fel a dobogó legfelső fokára, de küzdeni a kijutásért, majd elindulni az olimpián megadja ennek a lehetőségét a sportoló számára. Politikai ügy miatt elvenni ezt a lehetőséget egy versenyző számára olyan, mintha levágnák az egyik végtagját. Nem tudhatja, hogy négy év múlva milyen testi állapotban lesz, vagy tud-e egyáltalán ismét kvótát szerezni. A távol maradottak számára 1984-ben mégis megvalósult egy „helyettesítő” megmérettetés, mégpedig a Barátság Játékok, amelyet 1984 nyarán összesen 9 országban rendeztek meg. A Barátság versenyeken összesen 10 magyar aranyérem született.⁴¹

Szép gesztusnak is tekinthető a Barátság Játékok megszervezése, amely viszont nem versenyezhetett az olimpiával. Ha az akkori szocialista sportvezetők úgy gondolták, hogy ez majd csillapítja a sportolók fájdalmát, akkor nagyot tévedtek. Valószínűleg

³⁹ Lásd: www.origo.hu/sport/olimpia/2004/200402181980.html

⁴⁰ PINCÉSI 2009.

⁴¹ SZEGŐ 2010.

nem is ez volt a céljuk. Az adott helyzetben tehetetlen, éppen csúcshelyzetben lévő vagy ahhoz közelítő sportolók fájdalmát, csalódottságát és haragját egy alternatív versenycéllal nem lehetett csillapítani. Összességében, a Barátság Játékok megjelenése sokkal inkább kommunikációs propagandaeszközként, a közhangulat javítására szolgált. A hidegháború alatti moszkvai és Los Angeles-i olimpiákon a sportot egyértelműen politikai eszközként használták, aminek következtében a bojkottok legnagyobb vesztesei a kiszolgáltatott sportolók voltak.

1988 – Szöul és a két Korea ellentéte

A politika és a sport kapcsolata újabb megpróbáltatások előtt állt az 1988-as olimpiai játékok helyszínéül kijelölt Szöul miatt. Az ötlet, hogy egy sikeres olimpia által Dél-Korea egyre több szövetségre tehet szert, nem tetszett az észak-koreai vezetésnek. Társrendezőként szeretett volna szerepet vállalni a játékokban, ám miután ez a kérés nem teljesült, megpróbálta szabotálni a szöuli játékokat. Az egyik letragikusabb szabotázs kísérlet a Korean Air 858-as járatának felrobbantása volt, ahol mind a 115 utas meghalt. A terrorcselekményt követően Észak-Korea tagadta a robbantást, majd megpróbálta szövetségeseit – a Szovjetuniót és Kínát – bojkottra szólítani. Azonban mindkét ország elindult a szöuli játékokon, és Észak-Korea mellett csupán néhány ország (például Kuba és Nicaragua) maradt távol a játékoktól.⁴²

2020 – Tokió – világjárvány és a halasztás

A koronavírus-világjárvány kirobbanása előtti évben 193 ENSZ-tagállam közül 186 támogatta az ókori játékokról eredő szokást, amelynek értelmében a játékok alatt fegyverszünetet kötnek.⁴³ Pár hónapon belül viszont Tokió és az egész világ a Covid-19-járvánnyal küzdött, amelynek következményeképpen a tokiói olimpiát egy évvel elhalasztották. Az újkori olimpiák történetében előfordult, hogy a világháborúk miatt elmaradtak az ötkarikás játékok, de halasztásra 2020-ig nem volt példa. A rendezés költségei a késelem és a járványügyi intézkedések miatt drasztikusan megemelkedtek. Ennek ellenére a japánok kitartottak, és végül 2021. július 23-án elindultak a játékok.⁴⁴

2024 – Párizs, az ukránok nélkül?

„A háború nem más, mint az állampolitika más eszközökkel való folytatása”⁴⁵ – vallotta Carl von Clausewitz. Az orosz–ukrán háború kirobbanásával a hadszíntér jelenleg nem

⁴² LITTLE 2019.

⁴³ Nemzeti Sport 2019.

⁴⁴ TAKÁCS 2021.

⁴⁵ CLAUSEWITZ 2013: 31.

csak az ukrán területekre korlátozódik, és több tízezer sportolóra és számos sportágra jelentős hatással van.

A profi teniszben például győzött a sportolókat előtérbe helyező diszkriminációmentes megoldás. Ebben a sportágban, a háború kirobbanása óta, a 2022-es wimbledoni bajnokságot leszámítva semleges zászló alatti lehetőséggel indulási esélyt kapnak az orosz és fehérorosz sportolók is.

Amikor Oroszország tavaly februárban megszállta Ukrajnát, a NOB 2022. február 28-án az alábbi ajánlással reagált:

„Az olimpiai mozgalom egységes abban a küldetésében, hogy a sporton keresztül hozzájáruljon a békéhez, és a világot minden politikai vitán felül békés versenyben egyesítse. Ugyanakkor az olimpiai mozgalom egységes abban, hogy a sportolókat nem bünteti a kormányuk döntése miatt, ha azokban nem vesznek részt aktívan. Elköteleztünk vagyunk a tisztességes versenyek mellett mindenki számára, minden megkülönböztetés nélkül. A jelenlegi ukrajnai háború azonban dilemma elé állítja az olimpiai mozgalmat. Míg az orosz és fehérorosz sportolók továbbra is részt vehetnének sporteseményeken, addig Ukrajnából sok sportolót megakadályoznak ebben az országuk elleni támadás miatt. Ez egy olyan dilemma, amelyet nem lehet megoldani. A NOB ezért a mai napon alaposan megvizsgálta a helyzetet, és nehéz szívvel a következő határozatot hozta: A globális sportversenyek integritásának védelme és valamennyi résztvevő biztonsága érdekében a NOB azt javasolja, hogy a nemzetközi sportszövetségek és a sportesemények szervezői ne hívjanak meg, és ne engedélyezzék orosz és fehérorosz sportolók és tisztviselők részvételét nemzetközi versenyeken.”⁴⁶

Legfőbb indokként a NOB kiemelte, hogy „míg az orosz és fehérorosz sportolók továbbra is részt vehetnének sporteseményeken, addig Ukrajnából sok sportolót megakadályoznak ebben az országuk elleni támadás miatt. Ez egy olyan dilemma, amelyet nem lehet megoldani”.⁴⁷

Kicsivel több mint 12 hónappal később azonban a helyzet változott. Az olimpiai kvalifikáció évében a sportvilág figyelme ismét a Nemzetközi Olimpiai Bizottság felé fordult. A 11. olimpiai csúcstalálkozó kérésére a NOB az orosz vagy fehérorosz útlevelel rendelkező sportolók nemzetközi versenyeken való részvételéről a korábbiaktól eltérő ajánlásokat is közzétett a nemzetközi szövetségek és a nemzetközi sportesemények szervezői számára.

A szervezet 2023. március 28-án kiadott iránymutatása alapján korábbi szankcióit Oroszország és Fehéroroszország irányában továbbra is fenntartja, amely szerint:

„Oroszországban vagy Fehéroroszországban nemzetközi sporteseményeket nem szervezhetnek. Az említett országok zászlaját, himnuszát, színeit vagy bármilyen más azonosító jelét nem lehet kitűzni semmilyen sporteseményen vagy találkozón, beleértve a teljes helyszínt is. Az orosz és a fehérorosz kormány vagy állami tisztviselői, nem kaphat meghívást vagy akkreditációt, semmilyen nemzetközi sporteseményre vagy találkozóra.”⁴⁸

⁴⁶ International Olympic Committee 2022.

⁴⁷ International Olympic Committee 2022.

⁴⁸ International Olympic Committee 2023a.

Az orosz vagy fehérorosz útlevéllel rendelkező egyéni sportolókkal kapcsolatban viszont változott a 2022-es ajánlás.

A NOB egy négyhónapos konzultációs folyamat részeként számos, a sporthoz köthető szakemberrel egyeztetett. A NOB Végrehajtó Bizottsága ugyanakkor hangsúlyozta, hogy egyelőre nem hozott döntést az orosz és fehérorosz sportolók 2024-es párizsi olimpián való részvételével kapcsolatban.⁴⁹ A több hónapos egyeztetés alatt kiemelt téma volt az orosz és fehérorosz útlevéllel rendelkező sportolók kérdése. A konzultációt követően közzétett javaslatok alapján: „Az orosz vagy fehérorosz útlevéllel rendelkező sportolók csak egyéni semleges sportolóként indulhatnak, míg az orosz, vagy fehérorosz útlevéllel rendelkező sportolók csapatai nem vehetnek rész a versenyeken. A háborút aktívan támogató sportolók sem indulhatnak, ahogyan a háborút aktívan támogató szakemberek sem nevezhetnek [...]”⁵⁰

Az ukrán sportolókkal és az ukrán olimpiai közösséggel való szolidaritást illetően egyhangú volt a támogatás: „az ukrán sportolókkal és az ukrán olimpiai közösséggel való szolidaritás iránti teljes és megingathatatlan elkötelezettség folytatása. [...]”⁵¹

Az országok nemzeti összetartozást segítő értékein túltekintve, a sportgyőzelmekkel és az elismerésekkel napjainkban pozitív gazdasági hatások is elérhetők. Például egy-egy sportoló ismertsége, reklámértéke számos üzleti lehetőséget rejthet a cégek, sportszervezetek és országok számára is. 1924-ben a profi sport még nem volt kiemelt szereplője a játékoknak, sőt inkább nemkívánatos jelenség volt. Ma viszont már egészen más helyzetben vannak a versenyek, nemzetközi sportesemények jogtulajdonosai, a szervezők és a sportolók is.

Az olimpia minden kétséget kizáróan a legnagyobb tradicionális múltú sportesemény, amely napjainkban hatalmas gazdasági lehetőségeket hordoz magában. A nemzetek képviselete mellett a sportoló dicsőségének porondján ma már kemény gazdasági és politikai érdekek is szerepet játszanak. A megoldást ezúttal előbb találták meg az üzleti alapon működő profi ligákban, valamint a profi teniszben is. A sporteseményeken a profi sportolók jelenléte, a „brandjük” megjelenítése elengedhetetlen a profit szempontjából. A világsztár sportolók ezekben a ligákban individuális egyénként jelennek meg. Az üzleti érdek, illetve a sportban található valamennyi érintett szempontjából egyáltalán nem kedvező, ha egy világsztár sportoló indulása felett a hazája dönthet. A piaci alapokon működő üzleti szereplőknek kedvezőbb, ha a sportolók számára biztosított a semleges indulás lehetősége. Ez a sportoló számára is kedvező kompromisszumos megoldás, hiszen nemzetének megtagadása nélkül is lehetősége nyílik a versenyzésre. Ezt a lehetőséget Ukrajna viszont nem kívánja átengedni a sportolói részére. A NOB jelenlegi ajánlásait megelőzően már kijelentette, hogy amennyiben az orosz és fehérorosz versenyzők elindulhatnak az ötkarikás játékokon, akkor Ukrajna bojkottálni fog.⁵²

Ennyire erős lenne a bojkott ereje, hogy megéri a saját sportolókat távolmaradásra kényszeríteni? Ukrajna egy ilyen lépésével akár veszíthet is a feléje áramló

⁴⁹ Magyar Olimpiai Bizottság 2023.

⁵⁰ International Olympic Committee 2023a.

⁵¹ International Olympic Committee 2023a.

⁵² The Guardian 2023.

szimpátiából. A sportvilág a háborús agresszió elítélése mellett arra törekszik, hogy az orosz és fehérorosz sportolók jogai ne sérüljenek.

A sport erőssége abban is megmutatkozik, hogy elveit követve nem enged a politikai nyomásoknak, érkezen az bármely oldalról. A történelem során, ahogy az olimpiák esetében is tapasztalhattuk, a külső érdekek változnak, ám ha egy ember vagy egy szervezet az alapelvein lazít vagy módosít, hogy az éppen aktuális érdekekhez „simuljon”, úgy az a szervezet elveszti azt az erőt, amelyet elvei betartásával kivívhat magának.

Ukrajna úgy döntött, hogy nem vesz részt a 2024-es párizsi olimpiai kvalifikációs versenyeken, ahol orosz sportolókkal kellene megmérkőznie. Ezt a döntést az ukrán kormány miniszteri kabinetjének titkára és az Ukrán Nemzeti Olimpiai Bizottság (NOCU) tagja, Oleg Nyemcsinov jelentette be. Azt is elismerte, hogy ezzel a döntéssel néhány ukrán sportoló lemarad az olimpiai szereplés lehetőségéről.⁵³ Amennyiben a háború véget érne a 2024-es játékok kezdetéig, a kvalifikációs kvóta nélkül nem lennének jogosultak az indulásra az ukrán sportolók.

Befejezés

Az ukrán nyomás ellenére Thomas Bach, a NOB elnöke tartja magát az olimpia mindek felett elvhez. 2023. április 5-én nyilatkozatában elmondta: „Az olimpiai játékokon a sportolók félreteszik a világot megosztó különbségeket. Keményen versenyeznek egymás ellen, miközben békésen élnek együtt egy fedél alatt az olimpiai faluban. Ez teszi az olimpiai játékokat a béke erőteljes szimbólumává.”⁵⁴

Ez az az eszme, amelyet a magyar csapat is képviselt 1924-ben és 1956-ban is. Mindennemű nézeteltérést és nehézséget félretéve, a sportot a politika fölé emelve képviselték sportolóink Magyarországot a játékokon. „A Nemzetközi Olimpiai Bizottság óva intette Ukrajnát attól, hogy az oroszok és fehéroroszk jelenléte miatt bojkottálja a jövő évi párizsi olimpia selejtezőit, mondván, hogy ez »csak ártana« az ukrán sportolóknak, és »semmiképpen sem befolyásolná a háborút, amelyet a világ meg akar állítani.«⁵⁵ Az orosz és fehérorosz sportolók tehát a NOB által tett iránymutatások alapján semleges színekben indulva versenyezhetnek. Az ukrán nép pedig remélhetőleg felül tud kerekedni elutasító hozzáállásán, amelyre történelmének egyik lesötétebb időszaka kényszeríti őket, és az ukrán sportolók a sportpályákon igazságos körülmények közt, méltón tudják képviselni hazájukat és az olimpiai eszmét.

A sportot, különösen az olimpiát politikai célok megvalósítására használni ellentétes minden valódi demokráciái iránytól, és távol áll az olimpiai eszmétől. Mindennemű politikai törekvés, amely arra irányul, hogy elvegye az indulás lehetőségét egy társadalomtól, egy országtól vagy egy sportolótól, legyen az saját vagy ellenségnek kikiáltott, nem méltó a sport fogalmához és egyben megkérdőjelezi azt a globális törekvést is, amely szerint mindenkinek jár az egyenlő esély lehetősége. Az élet különböző területein számos törekvéssel találkozunk, amelyek célja, hogy mindenki számára adottak legyenek az egyenlő esélyek. Ez a cél azonban nehezen megteremhető, és sok

⁵³ CSISZTU 2023.

⁵⁴ International Olympic Committee 2023b.

⁵⁵ BERKELEY 2023.

területen még csak korai törekvésnéppen jelenik meg. Úgy pedig nem érvényesíthető az esélyegyenlőség, ha közben a másik egyén lehetőségeit csorbítjuk. Kevés fórum létezik, ahol különbségeink ellenére mégis méltó módon összehasonlítható a teljesítmény. A sport ezt a lehetőséget a kezdetektől kínálja, ahol a megmérettetés egyik legigazságosabb helyszínei egyértelműen a sportversenyek és a sportpályák. A sport éppen a különbségek üdvözlése mellett teremti meg azt a helyet, ahol mindenki egy zárt szabályrendszerben egyenlő esélyekkel indulhat, és a győzelem kizárólag a tudás, a munkába fektetett energia, a leleményesség, a megingathatatlan akarat és a töretlen hit eredménye.

Magyarország 1956-os vízilabda-eredménye kiválóan szimbolizálja azt, hogy ha a politika nem férkőzik be a sportpályára, akkor a résztvevők számára a sport képes igazságos hadszínteret teremteni. Ahol a győzelem emberáldozatok nélkül valósulhat meg.

A magyar példa azt is megmutatta, hogy a sport akár egy nemzet önértékelését is megsegítheti a nehéz időkben, s lehetőséget adhat a büszkeség visszaszerzésére. A sportpálya zárt szabályrendszerének keretein belül egyforma lehetőségeket biztosít mind a sportolók, mind a nemzetek számára, hogy igazságosan megküzdjenek. A sportpályán kivívott győzelmek pedig nemcsak a sportolók számára nyújtanak felemelő érzéseket, hanem egy gyászban lévő, élet-halállal és nehézségekkel küzdő nemzet számára is lendületet adhatnak.

A társadalmi konvenciók evolúciójának következményeképpen a mai értelmezésben vett kifejezések, mint az emberi értékek, az esélyegyenlőség és a diszkrimináció kiemelt szerepet kapnak napjainkban. A kényes helyzetekben sohasem volt még ennyire fontos megtalálni a mindenki számára elfogadható megoldásokat, bár az individualizmus korában ez egyre bonyolultabb feladatnak bizonyul. Napjainkban sok területen különösen nehéz meghatározni, hogy mikor lépik át a „józan ész” határát, és hol csorbulnak az egyének jogai. A szabályzások segíthetnek ebben a feladatban, de felmerül a kérdés, hogy az egyre gyarapodó szabályozások milyen hatással lesznek az emberek szabadságára.

Míg számos üzleti alapokon működő sportszervezet diszkriminációmentesen már 2022-ben engedélyezte az orosz és fehérorosz sportolók semleges színekben való versenyzésének lehetőségét, addig a NOB ezt mostanáig elhúzta. A bizottságnak egy teljes év kellett ahhoz, hogy visszatérjen saját alapeszméihez, miután 2022-ben elhalasztotta az esélyt, hogy a nehéz időkben bebizonyítsa, képes szilárd meggyőződéssel kiállni a sportolók és saját alapelvei mellett. Miért nem volt elég erős a NOB ahhoz, hogy saját alapelveit kövesse, és ne adjon teret a politikának és a szankciónak? Egy elvétett döntés egy szervezet hibáira fordítja a figyelmet. Ezek kijavítása viszont mindig nehezebb, kockázatosabb és költségesebb is.

Az országok közti háborúk, nézeteltérések nem számítanak újdonságnak az elmúlt száz évben, az Olimpiai Chartába foglalt alapelvek egyik legfontosabb célja pedig az, hogy akár a háború hatásain is felülemelje a sportot és a sportolókat.

Irodalomjegyzék

- 1936, Berlin – a horogkereszt árnyékában. *Ma.hu*, 2004. május 3. Online: www.ma.hu/tart/rcikk/g/0/85601/1
- Az 1956-os olimpia lett a magyar sport Trianonja. *Index*, 2017. október 23. Online: https://index.hu/sport/alapvonal/2017/10/23/az_1956-os_olimpia_lett_a_magyar_sport_trianonja/
- Antwerpen 1920: kizárták a magyarokat. *24.hu*, 2008a. július 22. Online: https://24.hu/elet-stilus/2008/07/22/antwerpen_1920_kizartak_magyarokat/
- BERKELEY, Geoff (2023): IOC Warns Paris 2024 Boycott over Russia Presence will "Hurt" Ukrainian athletes. *Inside the Games*, 2023. április 1. Online: www.insidethegames.biz/articles/1135455/ioc-says-paris-2024-boycott-hurt-ukraine
- CADY, Steve (1976): Taiwan Loses Fight, Likely to Quit Games. *The New York Times*, 1976. július 12. Online: www.nytimes.com/1976/07/12/archives/taiwan-loses-fight-likely-to-quit-games-olympics-dispute-lost-by.html
- CLAUSEWITZ, Carl von (2013): *A háborúról*. Budapest: Zrínyi.
- CSISZTU Zsuzsa (2023): Ukrajna végérvényesen bedobta a „bojkottbombát” a NOB asztalára – menthetetlen a párizsi olimpia? *Mandiner*, 2023. március 31. Online: https://sport.mandiner.hu/cikk/20230331_ukrajna_vegervenyesen_bedobta_a_bojkottbombat_a_nob_asztalara_menthetetlen_a_parizsi_olimpia
- FÖLDVÁRY Gergely (2020): Budapest rendezte volna az 1920-as olimpiát, de az I. világháború mindent átírt. *PestBuda*, 2020. november 28. Online: https://pestbuda.hu/cikk/20201128_budapest_rendezte_volna_az_1920_as_olimpiat_de_az_i_vilag-haboru_mindent_atirt
- GILGOFF, Dan (2004): The Meaning of Munich. *U.S. News & World Report*, 136(21).
- HOLMÁR Zoltán (2020): A magyar vívó, aki a páston állt bosszút Trianonért. *Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyei hírportál*, 2020. június 11. Online: www.szon.hu/helyi-kozelet/2020/06/a-magyar-vivo-aki-a-paston-allt-bosszut-trianonert
- HOLMÁR Zoltán (2021): Bosszú a páston Trianonért – Posta Sándor 1924-es olimpiai elégtétele. *Nemzeti Sport*, 2021. június 5. Online: www.nemzetisport.hu/egyeb_egyeni/bosszu-a-paston-trianonert-posta-sandor-1924-es-olimpiai-elegtetele-2830449
- HORVÁTH Vilmos (2021): Az elmaradt olimpiák története. *Művelődés*, 74(7). Online: <https://muvelodes.net/olimpia-tokio-2020/az-elmaradt-olimpiak-tortenete>
- International Olympic Committee (2022): *EB Recommends No Participation of Russian and Belarusian Athletes and Officials*. 2022. február 28. Online: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-eb-recommends-no-participation-of-russian-and-belarusian-athletes-and-officials>
- International Olympic Committee (2023a): *IOC Press release: Following a Request by the 11th Olympic Summit, IOC Issues Recommendations for International Federations and International Sports Event Organisers on the Participation of Athletes with a Russian or Belarusian Passport in International Competitions*. 2023. március 28. Online: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-issues-recommendations-for-international-federations-and-international-sports-event-organisers>

- International Olympic Committee (2023b): *IOC President: „Sport can open the door to peace in ways that exclusion and division do not”*. 2023. április 5. Online: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-president-sport-can-open-the-door-to-peace-in-ways-that-exclusion-and-division-do-not>
- LI, Chung-chih (2016): Taiwan's Bitter Olympic History. *Taipei Times*, 2016. szeptember 13. Online: www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2016/09/13/2003655034
- LITTLE, Becky (2019): The Terrorist Attack That Failed to Derail the 1988 Seoul Olympics. *History*, 2019. február 9. Online: www.history.com/news/1988-seoul-olympics-north-korea-terrorist-attack
- Magyar Olimpiai Bizottság (2023): *Íme a NOB javaslatai az orosz és fehérorosz sportolókkal kapcsolatban*. 2023. március 29. Online: <https://olimpia.hu/hirek/ime-a-nob-javaslati-az-orosz-es-fehororosz-sportolokkal-kapcsolatban>
- MIKLÓS Rita (2017): A magyar sport is megsínylette '56-ot. *M4 Sport*, 2017. október 23. Online: <https://m4sport.hu/2017/10/20/a-magyar-sport-is-megsinylette-56-ot/>
- Montreal 1976: afrikaiak nélkül. *24.hu*, 2008b. augusztus 4. Online: https://24.hu/elet-stilus/2008/08/04/montreal_1976/
- NYULAS Szabolcs (2016): Háború karácsonykor – Afganisztán megszállása. *Honvédelem*, 2016. december 28. Online: <https://honvedelem.hu/hatter/multidezo/haboru-karacsonykor-afganisztan-megszallasa.html>
- Az olimpia, amelyet a vesztes országok nem érdemeltek meg. *Múlt-kor*, 2020. április 20. Online: <https://mult-kor.hu/az-olimpia-amelyet-a-vesztes-oroszagok-nem-erdemeltek-meg-20200420>
- Az olimpiai játékok helyszínei. *Sports Diplomacy in Motion*, 2011. november 11. Online: <https://sportdiplomacy.wordpress.com/2011/11/11/ojh>
- Ötven éve fújta el a terror az olimpia lángját: a müncheni túsdráma. *Múlt-kor*, 2022. szeptember 5. Online: <https://mult-kor.hu/otven-eve-fujta-el-a-terror-az-olimpia-langjat-a-muncheni-tuszdrama-20220905>
- PILHÁL György (2022): A gólokat senki sem számolta. *Magyar Nemzet*, 2022. december 25. Online: <https://magyarnemzet.hu/velemenyt/2022/12/a-golokat-senki-sem-szamolta>
- PINCÉSI László (2009): 25 éve nyitották meg a magyarok nélküli olimpiát. *Origo Sport*, 2009. július 28. Online: www.origo.hu/sport/20090728-25-eve-nyitottak-meg-a-magyarok-nelkuli-olimpiat.html
- REID, Kirsty (2011): Blood in the Water: Hungary's 1956 Water Polo Gold. *BBC*, 2011. augusztus 20. Online: www.bbc.com/news/world-14575260
- Rio 2016: szépen csillognak az aranyak, de elmaradtunk az átlagtól. *Nemzeti Sport*, 2016. augusztus 22. Online: www.nemzetisport.hu/rio-2016/rio-2016-szepen-csillognak-az-aranyak-de-elmaradtunk-az-atlagtol-2521573
- ROOS, Dave (2020): Times the Games Were Postponed, Cancelled or Disrupted. *History*, 2020. március 24. Online: www.history.com/news/olympics-postponed-cancelled
- SZEGŐ Péter (2010): Álolimpiák elfelejtett magyar hősei. *HVG*, 2010. január 29. Online: https://hvg.hu/velemenyt/20100129_olimpia_panhellen_baratsag

- TAKÁCS ZSOLT (2021): Az elhalasztott tokiói olimpia költségei az egekbe szöktek, de a rendezők kitartanak. *Mandiner*, 2021. május 25. Online: https://makronom.mandiner.hu/cikk/20210518_mennyit_visel_el_tokio
- Tokió 2020: az ENSZ olimpiai fegyverszünetről döntött. *Nemzeti Sport*, 2019. december 13. Online: www.nemzetisport.hu/egyeb_egyeni/tokio-2020-olimpiai-fegyverszuketrol-dontott-az-ensz-2737609
- TÓTH-SZENESI Attila (2008): Egy tábornokot sem hatott még meg olimpiai bojkott. *Index*, 2008. március 18. Online: <https://index.hu/kulfold/bjk080318/>
- Tömegmészárlást rendeztek az olimpia előtt. *24.hu*, 2018. október 2. Online: <https://24.hu/tudomany/2018/10/02/meszarlas-verengzes-olimpia-mexiko-1968/>
- Ukraine Threaten Boycott if IOC Moves to Allow Russian Athletes at Paris 2024. *The Guardian*, 2023. január 4. Online: www.theguardian.com/sport/2023/jan/26/culture-secretary-criticises-ioc-moves-to-allow-russian-athletes-at-paris-2024
- WOLFF, Alexander – YAEGER, Don (2022): Then the Terror Began. *Time Europe*, 160(10).

Jogi forrás

2004. évi I. törvény a sportról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400001.tv>